

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

CİLT 2

44. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI BİLDİRİLERİ

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

**44. Uluslararası Kazı, Araştırma ve
Arkeometri Sempozyumu**

**44. KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI**

CİLT 2

**27-31 MAYIS 2024
NEVŞEHİR**

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3796/2
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 205/2

Editör

Dr. Soner ATEŞOĞULLARI

27-31 Mayıs 2024 tarihlerinde Nevşehir’de düzenlenen 44. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

TK: 978-975-17-6176-7

ISBN: 978-975-17-6178-1

Grafik Tasarım

Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafi

Mermer Dionysos başı, Aphrodisias, Tetrapylon Caddesi, MS 4. yüzyıl.

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Soner ATEŞOĞULLARI tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur.

Ankara 2025

ULUSLARARASI KAZI, ARAşTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTAPLARI YAYIN İLKELERİ

Her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu toplantısındaki sözlü sunumlara dair bildirilere yer verilen Kazı Sonuçları Toplantısı, Araştırma Sonuçları Toplantısı ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı bildiri kitapları, Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde yayına hazırlanmakta ve Bakanlığımız web sayfası üzerinden açık erişimli olarak tüm araştırmacı ve ilgililerin kullanımına sunulmaktadır. Katılımcılar tarafından sempozyumda sunulan bütün bildirilerin yayımlanmak üzere gönderilmesi beklenmektedir.

Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nda sunulan bildirilerin telif hakkı Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne devredilmiş sayılır. Bildiriler, Bakanlık editörleri tarafından yalnızca yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluk bakımından incelenmektedir. Yazarlar tarafından bildirilerin telif hakları ve etik ilkeler gözetilerek hazırlanması gerekmektedir. Bildiri metinlerinde ifade edilen görüşler veya telif haklarından doğacak sorumluluklar yazarlarına aittir.

Yazım Dili

Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nda sunulan ve yayınlaması için Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne gönderilen bildiri metinlerinin yazım dili Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızcadır. Yazarlar, bu dillerden birinde metinlerini göndermelidirler.

Yazım Kuralları

Kazı Sonuçları Toplantısı, Araştırma Sonuçları Toplantısı ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı'nda sunulan ve yayımlanması için Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne gönderilen bildiri metinlerinin aşağıda belirtilen şekilde sunulmasına özen gösterilmelidir.

1. Bildiri Metni Başlığı: İçerikle uyumlu ve konuyu kapsayan bir başlık olmalı ve koyu harflerle 14 punto yazılmalıdır. Bildiri başlığı en fazla 12 kelimeden oluşmalıdır.

2. Yazar ad(lar)ı ve adres(ler)i: Yazar(lar)ın ad(lar)ı ve soyad(lar)ı, başlığa eklenen bir dipnotla verilmeli; aşağıdaki şekilde unvan, görev yapılan kurum, iletişim, e-posta adresi ve ORCID numarası belirtilmelidir.

Örneğin: Prof. Dr. Derya şAHİN; Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakùltesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle-Bursa/TÜRKİYE; E-Posta: dsahin@uludag.edu.tr; ORCID: 0000-0003-0021-4271.

3. Ana Metin

Bildiri metinlerinin Word formatında, 10 punto, bir satır aralıklı ve Times New Roman fontunda; resim, çizim, tablo, harita, grafik, altıyazı ve dipnotlar dâhil olmak üzere toplam

1.500 kelimeden az olmayacak ve 4.000 kelimeyi aşmayacak şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Bildirileri metinlerinde özet kısmına yer verilmemelidir.

Metin içinde **bold** (koyu) karakter kullanılmamalıdır. Yabancı ve teknik terimler için *italik* (eğik) karakterler kullanılmalıdır. Başka kaynaklardan doğrudan yapılan alıntılar “tırnak” işareti içerisinde verilmelidir.

Metinler hazırlanırken Türk Dil Kurumu yazım kurallarına uyulması gerekmektedir. Kelimelerin yazımı sırasında Türk Dil Kurumu web sitesinde yer alan sözlük uygulaması (<https://sozluk.gov.tr/>) referans olarak alınmalıdır.

Kısaltmaların Türk Dil Kurumu web sitesinde (<https://tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/kisaltmalar-dizini/>) yer verilen kurallara uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Metin içinde MÖ, MS gibi çok alışlagelmiş kısaltmalar ile km, kg, m, cm, m² ve m³ gibi ölçü ve ağırlık birimleri dışında kısaltma kullanılmaması beklenmektedir. MÖ, MS ile uzunluk ve ağırlık ölçüleri gibi standartlaşmış örnekler haricinde kısaltma kullanılmak istenen durumlarda, ilk kullanımda açık hali ve parantez içerisinde kısaltmasının verilmesi, metnin ilerleyen bölümlerinde kısaltmaların aktarılması gerekmektedir. Örneğin: Erken Tunç Çağı (ETÇ) katmanında ele geçen buluntular... ETÇ duvarının devamında....

Bölge, dönem, devir, çağ, kurum vb. ilk harfleri büyük harf ile yazılmalıdır: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Fetret Devri, Geç Tunç Çağı, Osmanlı Dönemi, Orta Çağ, Türk Tarih Kurumu vb.

4. Bölüm Başlıkları: Metindeki ana başlıklar büyük harflerle ve *italik*, alt başlıklar ise küçük harflerle ve *italik* olarak tümü 12 punto ile yazılmalıdır. Makalede, düzenli bilgi aktarımını sağlamak amacıyla ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Ana ve alt başlıkların uygun şekilde numaralandırılması gerekmektedir.

5. Alıntı ve Göndermeler:

Başka metinlerden doğrudan yapılan alıntılar tırnak içinde verilmelidir. Yapılan alıntı uzunluğu beş satırdan az ise satır arasında, beş satırdan uzun alıntılar ise satırın sağ ve solundan 1,5 cm içeride, blok halinde yazılmalıdır.

Metin içinde yapılan göndermeler, parantez içinde, aşağıdaki şekilde yazılmalıdır (Akurgal, 1995, s. 44). İki yazarlı yayınlar için (Erdem ve Yenice, 2008) örneğine uyulmalıdır. İkidenden fazla yazarlı yayınlarda, metin içinde yalnızca ilk yazarın soyadı ile birlikte vd. kısaltması (Örneğin: Tunç vd., 2001, s. 45, şek. 3b) kullanılmalıdır.

Dipnot yalnızca açıklamalar için kullanılmalı ve otomatik numaralandırma yoluna gidilmelidir.

Metin içinde gönderme yapılan yazarın adının verildiği durumlarda kaynağın yalnızca yayın tarihi yazılmalıdır. Örneğin: Eyice (1985, s. 21)’ye göre...”

Yayın tarihi bulunmayan eserlerde yazar adının sonrasında tarih yok kısaltması olarak ty. ibaresi eklenmelidir. Örneğin: Yılmaz, ty., s.13.

Yazarı belli olmayan veya anonim eserlerde, eserin ismi yazılmalıdır. Örneğin: MTA Raporu, 1979, s. 33

Bir atıfta birden çok kaynağa yer verilmesi durumunda, kaynakların eski tarihli olanlardan yeni tarihli olana doğru sıralanması gerekmektedir (Akurgal, 1966; Özgüç, 1969; Erkanal, 1983).

Bir eserden yararlanıldığı durumlarda, atıf yapılan eserin sayfa numarası ve gerektiği durumlarda yararlanılan şekil no.su açık biçimde belirtilmelidir (Örneğin: Cook, 1966, s. 192, fig. 4).

Yararlanılan tüm kaynaklar, metnin sonunda “Kaynakça” başlığı altında verilmelidir. Metinde kullanılmayan yayınlara kaynakça kısmında yer verilmemesi, metinde kullanılan tüm yayınların da kaynakça kısmında açık hallerinin belirtilmesine özen gösterilmelidir.

Web kaynaklarının metin içi atıflarda, atıf sırasına göre “Web: 1” , “Web: 2”, “Web: 3” ... şeklinde aktarılması; kaynakça kısmında web sayfasının linkine yer verilmesi ve erişim tarihinin eklenmesi gerekmektedir.

Örnek (Metin İçinde): Bir diğer mermer güneş saati de 2022 yılındaki Aizonai kazılarında ele geçmiştir (Web: 1).

(Kaynakçada)

Web 1: https://haber.dpu.edu.tr/tr/haber_oku/63285e5f0b521/aizanoi-kazilarinda-mermer-gunes-saatine-ulasildi (Erişim Tarihi: 24.03.2024)

6. Tablo, Harita, Çizim, Grafik, Şekil ve Fotoğraflar:

Bildirilerde kabul edilecek görsel sayısı 15 ile sınırlıdır. Kullanılan fotoğraf, şekil, tablo, harita ve benzeri görsellerin alt yazıları dahil olarak bildiri metninin uygun yerine yerleştirilmesi ve ayrıca kullanılan tüm görsellerin metinden ayrı olarak JPEG formatında baskıya uygun çözünürlükte gönderilmesi gerekmektedir. Kullanılacak olan bir fotoğraf ise minimum 300 dpi boyutunda; şekil, harita, plan ve benzeri çizimlerin en az 600 dpi boyutunda olması gerekmektedir. Tasarım aşamasında karışıklıklara yol açmaması açısından her bir görsel metin içerisindeki numarasına uygun biçimde sıralanmalıdır.

Metinde kullanılan harita, resim, çizim ve grafik gibi görseller niteliklerine uygun biçimlerde adlandırılmalı ve ekler kısmında gruplandırılmalıdır. Çizimler (Çizim: 1), Resimler (Resim: 1), Haritalar (Harita: 1) şeklinde isimlendirilmelidir. Ekler kısmında ilk olarak harita, ardından resim, son olarak çizim ve grafiklere yer verilmelidir.

Metin içerisinde kullanılacak tablolarda numara ve başlık verilmelidir. Tablo çiziminde dikey çizgiler kullanılmamalı, yatay çizgilerden yalnızca tablo içinde verilen alt başlıkları ayırmak için yararlanılmalıdır. Tablo numarası ve açıklaması üstte ortalanmış olarak verilmelidir. Her sözcüğün ilk harfi büyük yazılmalıdır.

Harita, çizim, grafik, şekil ve fotoğraflar gerekli görüldüğü durumda metin içerisinde kullanılabilmeyle birlikte metnin sonunda “Ekler” başlığı altında yukarıda belirtilen sıralamaya göre verilmesi tercih edilmelidir. Harita, çizim, grafik, şekil ve fotoğrafların numaraları ve adları görsel altına ortalanmış şekilde tümce düzeninde yazılmalıdır. Örneğin: Resim 1: Sipylos Dağı kuzeyden görünüm.

Kapsamı gereği bir arada yer verilmesi gereken resim, çizim ve tablolar haricinde levha sistemi kullanılmamalıdır.

Çoklu görsellerde isimlendirmeler çizim, resim vb. no. ve ardından harf ile verilmeli; metin içerisinde görsellere atıflar da bu şekilde aktarılmalıdır. Örneğin: ...Kazıda ele geçen iki kandilden ilk örnekte bitkisel bezemeler (Çizim: 3a), parçalar halinde ele geçen diğer örnekte ise geometrik desenler (Çizim: 3b) hakimdir...

7. Kaynakça: Metin içerisinde kullanılan kaynaklar, kaynakça bölümünde yazarların soyadına göre alfabetik olarak aşağıda verilen örneklere uygun olarak yazılmalıdır. Kaynakça kısmında bir yazarın birden çok yayınının olması durumunda, yayın tarihine göre sıralamaya gidilmeli, bir yazarın aynı yılda basılmış yayınları ise yayın tarihinin yanında harflerle (2001a, 2001b gibi) verilmelidir.

Örnekler:

Tek Yazarlı Kitap	Görkay, K. (2015). <i>Tarihin Hazinesi Zeugma</i> . İstanbul: National Geographic Türkiye. Morrisson, C. (2002). <i>Antik Sikkeler Bilimi Nüsmatik: Genel Bir Bakış</i> (Çev. Zeynep Çizmeli Ögün). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
Çok Yazarlı Kitap	Yenişehirlioğlu, F., Müderrisoğlu, F., Akpolat, M. ve Alp, S. (1995). <i>Mersin Evleri</i> . Ankara: Kültür Bakanlığı.
Editörlü Kitap	Uçkan, Y. (ed.) (2017). <i>Olympos I: 2000-2004 Araştırma Sonuçları</i> . İstanbul: AKMED.
Editörlü Kitapta Bölüm	Pekak, S. (2009). Nevşehir’de Osmanlı Döneminde İnşaa Edilen Bir Kilise (Ed. Ahmet Oğuz Alp), <i>Ebru Parman’a Armağan</i> . Ankara: Alter, s.335-341.
Elektronik Baskısı Olan Kitap	Beck, H. (2020). <i>Localism and the Ancient Greek City-State</i> . Erişim: https://www.ebooks.com/en-us/book/210040162/localism-and-the-ancient-greek-city-state/hans-beck/
Tezler	Yıldırım, F. (2013), <i>14. Yüzyıldan Cumhuriyet Dönemi’ne Kadar Yabancı Seyyahların Gözünden Bursa İlindeki Mimari Eserler</i> . Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
Dergiden Tek Yazarlı Makale	Bilici, Z.K. (2005). A German Token Uncovered During the Alanya Citadel Excavations, <i>Adalya</i> , 8, s. 351-356. (Dergilerin cilt ve sayıları dergi adının ardından verilmelidir. Bir cilde ait birden çok sayı var ise bu sayılar parantez içinde aktarılmalıdır. Örneğin, <i>Belleten</i> , 87(310))

Dergiden Çok Yazarlı Makale	Bennett, J. ve Young, R. (1981). Some New and Some Forgotten Stamped Skillels, and the date of P. Cippius Polybius. <i>Britannia</i> , 12, s. 37-44.
Web kaynakları	Web 1: https://haber.dpu.edu.tr/tr/haber_oku/63285e5f0b521/aizanoi-kazilarinda-mer-mer-gunes-saatine-ulasildi (Erişim Tarihi: 24.03. 2024)

Bildiri Metinlerinin Gönderilmesi

Yukarıda belirtilen ilkelere uygun hazırlanmış olan bildiri metinleri ile eki görseller, 1 Ağustos tarihine kadar yayinlar@ktb.gov.tr adresine Wetransfer ile gönderilmelidir. Wetransfer ile gönderilmeyen metin ve görseller sistem tarafından otomatik olarak silinmektedir.

Bildiri Metinlerinin Değerlendirilmesi

Bildiri metinleri ve eklerinin, belirtilen süre içerisinde Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir. Metinler, ilgili konunun editörleri tarafından yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunlukları açısından incelenir. **İlgili editör**, gerekli durumlarda metin üzerinde düzeltmeler yapabilir veya eksikleri yazardan gidermesini isteyebilir. Uygun görülmeyenler düzeltilmesi için yazarına gönderilir. Son gönderim tarihine kadar dergi editörlüğüne gönderilmeyen, eksiklikleri bulunan ve konu editörleri tarafından talep edilen düzeltmeler yerine getirilmeyen bildirimler, yayın kapsamına alınmaz.

Etik İlkeler

Kazi Sonuçları Toplantısı, Araştırma Sonuçları Toplantısı ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı'nda sunulan ve yayımlanması için Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne gönderilen bildiri metinlerinin aşağıda belirtilen etik ilkelere uygun olarak hazırlanması zorunludur.

Ortak Yazarlık: Bildirilerin yazarları sunulan çalışmaya katkı sağlayanlarla sınırlı olmalıdır. Çalışmaya katkıda bulunmayan isimlere makalede yer verilmemelidir. Bildirilerin yazar sıralamaları, dergi editörlüğüne gönderilen metindeki sıralamaya uygun olarak yayına alınacaktır.

Teşekkür: Yazarlar, çalışmalarını destekleyen kişi, kuruluş ve finansal kaynakları teşekkür kısmında beyan etmekle yükümlüdür. Teşekkür kısmı, metnin sonunda kaynakça kısmının önünde yer almalıdır.

Özgünlük: Sunulan bildiri, sunumu yapan yazar(lar)a ait olmalıdır. Diğer araştırmacıların çalışmalarına yer veriliyor ise, alıntılarının uygun biçimde aktarılması ve kaynakçada yararlanılan çalışmalara yer verilmesi gerekmektedir. Gönderilen görsellerin ve metinlerin telif hakkından doğacak hukukî yaptırımlardan bildiri sahipleri sorumludur.

Basılmış Bir Yayının Sunumu: Yazarlar tarafından gönderilen çalışmaların daha önce yayınlanmamış olması beklenir.

İletişim Bilgileri

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Müzeler Dairesi Başkanlığı Yayın ve Tanıtma Şubesi Müdürlüğü

II.TBMM Binası Yanı 06110 Ulus Ankara/TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 470 64 64 - +90 (312) 470 64 65

E-Posta: yayinlar@ktb.gov.tr

web: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/>

İÇİNDEKİLER

Erim KONAKÇI, Asuman KAPUCI, Aydın CURA, Fulya DEDEOĞLU, Bora TEMÜR AŞAĞISEYİT HÖYÜK 2023 YILI ÇALIŞMALARI	13
Erkan FİDAN, Yılmaz Selim ERDAL, Nihan BÜYÜKAKMANLAR NAİBOĞLU, Sezer SEÇER FİDAN TAVŞANLI HÖYÜK KAZISI 2023	31
H. Ertuğ ERGÜRER, Hatice ERGÜRER, Ilgın TUĞCU, Sercan TUNTAY, Samet ŞENALP, Makbule ERKAN SYEDRA ANTİK KENTİ 2023 YILI KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI	43
Fatma ŞAHİN, Yutaka MİYAKE, Celal ULUDAĞ ÇAKMAKTEPE KAZISI 2023 YILI ÇALIŞMALARI	69
Felix PİRSON PERGAMON 2023 YILI ÇALIŞMALARI	93
Fikret ÖZCAN, Münevver Ş. GÜNDOĞAN, Mücella ALBAYRAK, İbrahim ACUCE TYMBRIADA MERKEZİ KİLİSE KAZISI 2020 – 2023	105
Fulya DEDEOĞLU, Ali OZAN, Bora TEMÜR, Erim KONAKÇI, Gözde PARLAK, Ebru TUNA, Doğa YEŞİLBAŞ EKŞİ HÖYÜK 2021-2023 YILI KAZI ÇALIŞMALARI	123
Gonca DARDENİZ, Timur GÜZEY, Onur KAYA, Merve BEŞEL, Elmas KURU KONYA KARAHÖYÜK KAZILARI 2023 SEZONU	137
Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN, Seçkin EVCİM, Muradiye BURSALI OLYMPOS KAZISI 2023 YILI ÇALIŞMALARI	145
Göksel SAZCI, Devrim ÇALIŞ SAZCI, Ömer Can YILDIRIM, Abdulvahab Onur BAMYACI MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ KAZILARI 2022-2023 SEZONU ÇALIŞMALARI	165
Gülçin İLGEZDİ BERTRAM, Jan-KRZYSZTOF BERTRAM HASHÖYÜK 2023 YILI KAZISI	181

Halil TEKİN	
DOMUZTEPE 2023 YILI KAZILARININ İLK ÖN RAPORU.....	189
Hamza EKMEN, F. Gülden EKMEN, Ahmet MERCAN, Burak KADER, H. Berkin YILDIZ	
İNÖNÜ MAĞARASI 2023 YILI KAZILARI.....	205
Harun TAŞKIRAN, Kadriye ÖZÇELİK, Yavuz AYDIN,	
Makbule Beray KÖSEM, Göknur KARAHAN	
2023 YILI KARAİN MAĞARASI KAZILARI.....	219
Hasan YILMAZYAŞAR, Mehmet Cihangir UZUN, Nihan ZAFER	
2023 YILI KARACAHİSAR KALESİ KAZI ÇALIŞMALARI.....	237
Hatice ÖZYURT-ÖZCAN, Ufuk BUZ, KÜBRA SELÇİK ILIMAN	
KİSSEBÜKÜ ANTİK ÇAĞ KENTİ KAZISI 2023 ÇALIŞMALARI.....	255
İsmail ÖZER, Başak KOCA ÖZER, Ece EREN KURAL, Çağdaş ERDEM	
Cansev MEŞE YAVUZ, Birkan GÜLSEVEN, Selcen İLBEY	
2023 YILI İNKAYA KAZISI.....	283
Kaan İREN, Özgün KASAR, F. Nihal KÖSEOĞLU	
DASKYLEİON 2023 YILI KAZI, KORUMA VE ONARIM ÇALIŞMALARI.....	297
Kazuya SHİMOGAMA, Celal ULUDAĞ, Ryota MORİWAKİ,	
Toshihiro TADA, Nurcan KÜÇÜKARSLAN, Kenta SUZUKİ, Wataru SATAKE,	
Saiji ARAİ, Fumika İKEYAMA, Yoshihiro NİSHİAKİ	
HARBETSUVAN TEPEŚİ, 2022–2023 YILLARI YENİ KAZI ÇALIŞMALARI.....	311
Martin STESKAL, Sabine LADSTÄTTER, Filiz ÖZTÜRK, Fuat YILMAZ	
EFES 2023.....	325
Rainer M. CZICHON, Mehmet Ali YILMAZ, H. Burak ÇÜMEN,	
Ekrem SARALIOĞLU, G. Karl KUNST, Hasan Can ATASOY	
OYMAAĞAÇ HÖYÜK/NERİK ARKEOLOJİ PROJESİ 2023 YILI ÇALIŞMALARI.....	349
Mehmet ÖZHANLI, Ali GÜNDOĞAN, Samet KOÇAK, Habibe UĞUZ	
PISIDIA ANTİOKHEIA KAZI ÇALIŞMALARI 2023.....	369

Mehmet SAĞIR, Sibel ÖNAL, Berkay YAŞAR, Uğur DOĞAN, Seçil SAĞIR, Serkan ŞAHİN 2023 YILI CEBİRLİ KAZISI.....	383
Gizem KARTAL, Eşref ERBİL, Engin Koray SARIOĞLU, Çiğdem ŞAHİN, Ünsal KARAKAŞ, Metin KARTAL KIZILIN KAZILARI (VI) 2023 SEZONU.....	395
Murat AKAR, Müge BULU, Tara INGMAN, Hélène MALOIGNE, Onur H. KIRMAN, K. Aslıhan YENER AÇÇANA HÖYÜK, ESKİ ALALAH KENTİ 2023 YILI ÇALIŞMALARI.....	409
Murat TAŞKIRAN, Meydan PALALI SILLYON KAZISI 2023 SEZONU ÇALIŞMALARI.....	423
Murat TEKİN, Şengül Dilek FUL, Hatice UYANIK, Aygün KALINBAYRAK ERCAN, Evin BİLGE, Hakan ERASLAN 2023 YILI ZİLE KALESİ ANTİK TİYATROSU ARKEOLOJİK KAZI ÇALIŞMALARI.....	439
Murat TÜRKTEKİ, Deniz SARI, Sinem TÜRKTEKİ, Can Yumni GÜNDEM, Yusuf TUNA, Şemsettin AKYOL KÜLLÜOBA KAZISI 2023 YILI ÇALIŞMALARI.....	451
Musa KADIOĞLU, Mustafa ADAK, Mantha ZARMAKOUPI, Fikret ÖZCAN, Özlem VAPUR, Görkem YENİCE, Ramazan BOZKURTAN, Ceyda EROĞLU, Hazal ERGİN, Şeyda DOSTI 2023 YILI TEOS ÇALIŞMALARI (14. SEZON).....	465
Mustafa ŞAHİN İZNİK GÖLÜ BAZİLİKAL KİLİSESİ SUALTI KAZILARI - 2023.....	487
Mücella ERDALKIRAN, Celal ULUDAĞ GÜRCÜTEPE 2022-2023 YILLARI KAZISI.....	497

İZNIK GÖLÜ BAZİLİKAL KİLİSESİ SUALTI KAZILARI - 2023

Mustafa ŞAHİN*

Bursa ili, İznik ilçesi, İznik Gölü’nde yer alan Bazilikal Kilise kalıntılarının 2023 yılında ki kampanyası T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının 01.06.20 tarih ve 3845153 sayılı izni ile 04.07.2023 tarihinde başlamış (Proje Numarası CK-SK011601(2023) ve 04.10.2023 tarihinde kazı deposunun mühürlenmesi ile tamamlanmıştır¹.

Çalışma ekibinde yer alan Ankara Üniversitesi, Jeofizik Mühendisliği Öğretim Üyesi Doç. Dr. İrfan Akca ve ekibi TÜBİTAK tarafından desteklenen “122Y040” numaralı ve “İznik Gölü’ndeki Batık Arkeolojik Yapıların Jeofizik Yöntemlerle Araştırılması” başlıklı proje kapsamında sediment altında bulunan olası mimari kalıntıları tespit etmek amacıyla jeofizik incelemelerde bulunmuşlardır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kültür Varlıkları Koruma ve Onarım Bölümünden Dr. Öğr. Üyesi Murat Cura başkanlığında bir heyet acil koruma ve küçük buluntu restorasyonunda ekibimize katkıda bulunmuşlardır.

2023 yılı sezonu kazılarına Bazilikal Kilise’nin güney kısmında yer alan toplama noktalarında biriken taşların büyük bölümünün karaya taşınması ile başlanmıştır. Bunu su hortumlarının bakımlarının yapılarak montajının gerçekleştirilmesi ile sistemin kazılar için hazırlanması çalışmaları izlemiştir.

Güney Atrium a-b (GA-ab) Açması

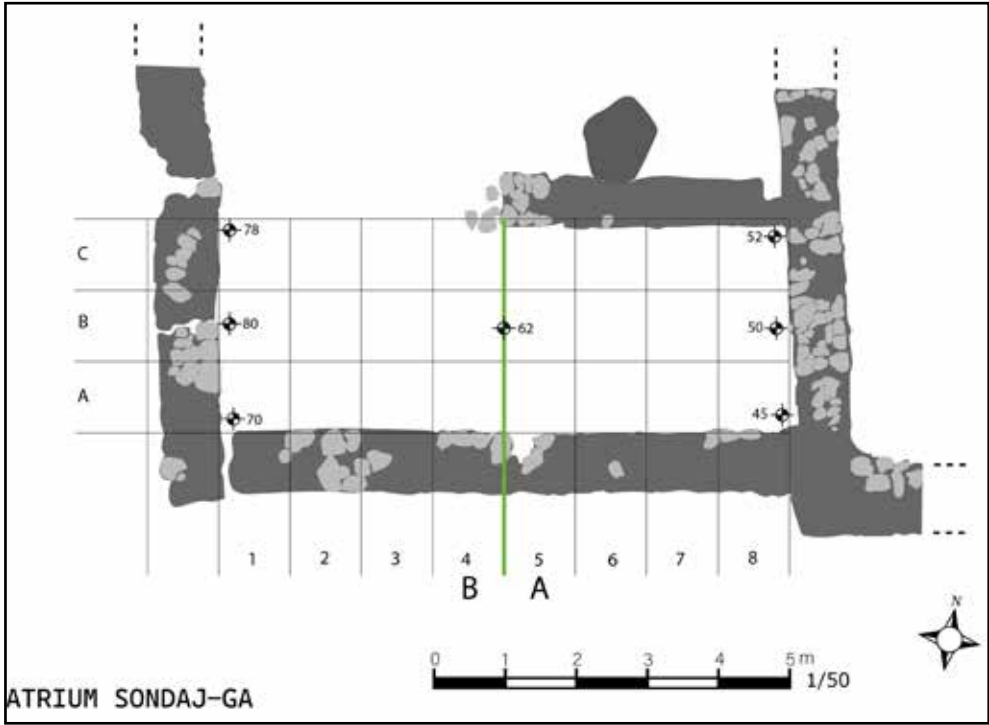
İznik Gölü Sualtı Bazilikalı 2023 yılı kazılarını bazilikanın *atrium* bölümünde güneybatı köşede yer alan oda şeklindeki mekânda başlamıştır. Doğu-Batı doğrultusunda uzanan, 300x800 cm ölçülerindeki mekâna Güney *Atrium* yani GA açması adı verilmiştir. Odanın büyüklüğü göz önüne alınarak kazı yapılacak alan, her biri 300x400 cm ölçülerinde olan iki açmaya ayrılmıştır. Bunlardan doğuda kalan GA-a, batıda olan ise GA-b olarak adlandırılmıştır (Resim: 1).

* Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle – Bursa/Türkiye; E-Posta: mustafasahin@uludag.edu.tr; ORCID Nr: 0000-0001-5153-1918.

Bu makale Münster Üniversitesi kütüphanelerinde yayına hazırlanmıştır. Sayın Prof. Dr. Engelbert Winter’e nazik daveti ve misafirperverliğinden dolayı çok teşekkür ederim. Münster’deki araştırmalarım için destekte bulunan Alexander von Humboldt Vakfına minnettarım.

1 Bakanlık adına temsilci olarak aramıza katılan Antalya Müzesi Müdürlüğü uzmanı Sayın Yunus Susam’a ekip ile uyum içerisinde çalışmasından dolayı teşekkür ederim. Kazı başkan yardımcısı olarak ekipte yer alan Dr. Öğr. Üyesi Ayben Kayın ve Süha Cura’ya destek ve katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

2023 yılı kazı sezonunda çalışma ekibinde arkeolog olarak doktora öğrencimiz Sedat Kuş seramik eserlerin değerlendirilmesinde, yüksek lisans öğrencimiz Özgür Ulaş fotoğraflamada, İlayda Gemalmaz, Eren Mutlu ve Doğa Algül küçük eser restorasyonunda destekte bulunmuşlardır. Ayrıca Şükrü Karaca, Ecem Irmak, Cihangir Çelebi, Gül Ceren Akbulat, Eren Yılmaz, Aslı Tunçay, Özge Tuana Ayata, Ömer Seyfettin Albay, Merih Mehmet Duran, Ümrân Söylemez, Hüdanur Görgülü, Pelin Kaçar, Betül Can, Ege Beren Hazır, Barış Cem Çelik, Kübra Aktan 2023 sezonunda bizimle çalışmışlardır. Uyumlu ve özverili çalışmalarından dolayı tüm çalışma ekibine teşekkürü borç bilirim.

Resim 1: Sondaj GA'da Plankare çalışmaları.

Güney *Atrium* olarak adlandırılan mekânda kazı çalışması yapılmasındaki amaç, bazilikal planlı kilisenin altında olduğu düşünülen erken dönem yapısına dair izler aramaktır. Zira erken dönem tapınağı olarak düşünülen alanda olası bir *stylobat* veya *krepidoma* bulunması gerekmektedir. Böylece kilisenin erken döneminde bir tapınak var mı sorusunun cevabı da açığa çıkacaktır. Konuyla ilgili diğer bir sorumuz ise kilise evresinde bu mekânın hangi fonksiyonla kullanılmış olduğunu anlamaktır.

Kazı çalışmalarına mekânın yüzeyinde taş temizliği yapılarak başlanmıştır. Mekânın içinden çıkan taşlar 12 numaralı taş toplama alanına biriktirilmiştir. Büyük boyutlu taşların temizlenmesinden sonra mekândaki duvarlar daha görünür hale gelmiştir. Güney duvarın, doğudan 430 cm uzağında başta duvar görüntüsü veren kaynamış bir taş grubu dikkat çekmektedir. Daha yakından bakıldığında, bu taş grubunun duvardan yıkılan taşlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu taşlar, sualtında zaman içerisinde birbirine kaynayarak duvar görünümünü almışlardır. Güney duvarında iki farklı alanda çatlaklar görülebilmektedir. Bu çatlaklar 10-15 cm boyutlarında olup, depremin yapıya verdiği hasarı göstermesi açısından kayda değerdir. Mekânın kuzey duvarı doğu yarıda iyi korunmuş iken batı yarıda duvar izlerine rastlanmamaktadır. Kuzey duvarın doğuya yakın olduğu tarafta, dış cephesinde 100x60x40 cm ölçülerinde büyük bir taş blok dikkat çekmektedir (Resim: 2). Kuzey duvarın batıya yakın kısmında

ise duvara ait izler görülememektedir. Bu alan olasılıkla mekâna giriş bölümüdür. Giriş kısmı olduğu düşünülen yerde kapı mı yoksa başka bir eleman mı olduğuna dair iz yoktur. Doğu duvar odanın en iyi korunmuş kısmı olarak gözükmemektedir. Doğu duvarların güney duvarla birleştiği köşede, mekânın tabanı olabilecek kalıntılar 30-40 cm civarında korunmuşlardır. Doğu duvarın orta bölümlerinde az da olsa taban olabilecek kalıntılar görülmektedir. Açmanın yüzeyi ise kilisenin diğer yerlerinde de karşılaştığımız geleneksel çakıl taşlarından oluşan bir katmanla kaplıdır.

Resim 2: Sondaj GA'nın kuzeyden görüntüsü.

Temizlik çalışmaları sonrasında mekânın doğu ve batısı arasında kot farkının olduğu anlaşılmış (doğuda derinlik 52-45 cm, batıda 78-80 cm), zemin seviyesinin eşitlenmesi için alan iki bölüme ayrılarak çalışmalara doğu yarından başlanmıştır. Ancak, çalışma sırasında doğu taraftaki sığlık sistemsel arızalara neden olunca sualtı kazıları daha derin olan batı tarafı kaydırılmıştır.

Derinleştirilmiş Sondaj-1 (DS-1)

GA açmasında sualtı kazıları sonucunda 75-80 cm derinliğe ulaşılmıştır. Kazı çalışmalarının başladığı günden itibaren su seviyesindeki sürekli bir düşme not edilmiştir. Suların çekilmesi ile birlikte temel duvarları dalgalara karşı savunmasız hale gelmeye başlamış, bu nedenle alan genelinde sondaj alanı daraltılmıştır. Sondaj alanı temel duvarlarından 100 cm mesafeye kadar geri çekilmiştir. Böylece temel duvarlarından 100 cm uzaklıkta, B-4, 5, 6 ve

7 plankarelerinin içinde 100x400 cm boyutlarında Derinleştirilmiş Sondaj-1 (DS-1) olarak adlandırılan bir alan belirlenmiştir (Resim: 3). Kazılan alanın sınırları kurşun ağırlık ve şeritler ile işaretlenmiştir. Alanda önceki sektörlerde yapılan kazı çalışmalarından farklı olarak gri killi katman beklenenden derindir ve sarı killi katman yer yer eksik olacak kadar sığdır.

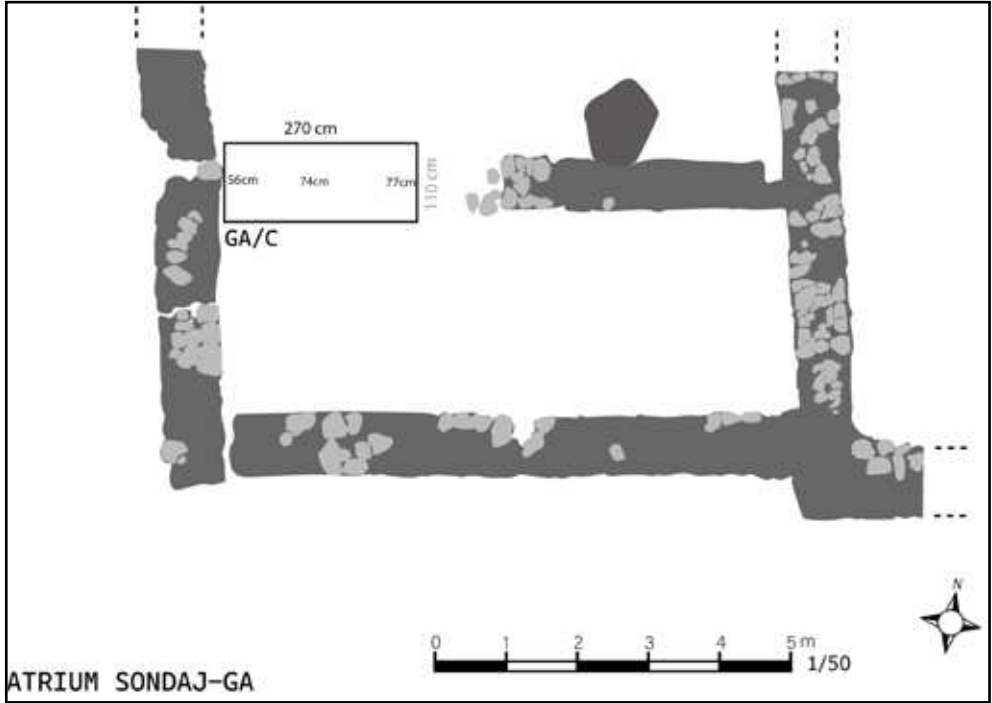
İnilen derinlikte kültür toprağının sona ermesi güney kesitteki rezerv toprakta kayma riski ortaya çıkması nedenleriyle bu alandaki çalışmalar sonlandırılmıştır. Sualtı kazıları sonucunda olası tapınağa veya kilisenin erken dönemine ait olabilecek herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır. Açılan sondaj çukurunun temel duvarlarında risk oluşturmaması için taş havuzunda toplanan moloz taşlarla çukur geçici olarak tekrar doldurulmuştur.

Resim 3: Derinleştirilmiş Sondaj-1 yerini gösteren kroki.

GA-c Açması

DS-1 alanında yapılan çalışmalar sonlandırıldıktan sonra GA-c açması olarak adlandırılan alanda kazı çalışmalarına başlanmıştır (Resim: 4). GA-c adı verilen ve kuzey duvarın devamı olması gereken alan 110x270 cm ölçülerindedir. Bu alan, mekânın işlevi ve kuzey duvarın batı kısmındaki boş alanın kapı olup olmadığı sorularına cevap bulmak için seçilmiştir. GA mekanının kuzey duvarı doğu kısmında 530 cm korunmuştur. Kuzey duvarın batı kısmı günümüze ulaşmamıştır. Bu bölümde duvar kalıntısı olmaması, boşluğun kapı için ayrıldığını düşündürmektedir.

Resim 4: GA/C Açması.

Sonuç

Kazı çalışmaları *atrium* bölümünde güneyde yer alan odanın içerisi ile sınırlı tutulmuştur. GA-ab açması olarak adlandırdığımız açmada yaklaşık 180 cm derinliğe inilmiştir. Kazılar sonrasında olası tapınağa ait olabilecek *stylobat* veya *krepis* gibi herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır. Bazilikal Kilise'nin *atrium* bölümünde kapalı bir mekân olduğunu düşündüğümüz alanda güney duvar profilinde duvara paralel ilerleyen bir çıkıntı tespit edilmiştir (Resim: 5). Moloz taş ve harç kullanılarak oluşturulan profil, olasılıkla mekânın zeminine işaret etmektedir. Profilin durumu zeminin herhangi bir dönemde bilinçli olarak parçalanarak altında kazı yapıldığına işaret etmektedir. Bundan dolayı da kazılan alanda kilise evresine ait herhangi bir zemine ulaşamamıştır.

Resim 5: Güney Duvarı'na paralel ilerleyen zemine ait korunan detay.

Ara bölme duvarının batısında yapılan sondajda ise olası kapı eşiğini bulmak amaçlanmıştır. Ancak GA-c olarak adlandırdığımız açmada 143 cm derinliğe inildiği halde herhangi bir kapı eşiğine rastlanmamış, bu nedenle de çalışmalar sonlandırılmıştır.

2023 yılının en önemli buluntuları arasında akik taşından üzerinde bir kartal motifi bulunan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait yüzük taşıdır (Resim: 6). Seramik buluntular arasında Geç Helenistik Dönem'den başlayarak Bizans Dönemi'ne kadar örnekler bulunmaktadır. Sikke buluntuları arasında en erken tarihli olanı MS 317-326 yıllarına tarihlenen *Crispus* sikkesidir (Resim: 7) (Web: 1). En geç tarihli olan ise Ioannes III Doukas Vatatzes (MS 1222-1254) darbtı olan bir çukur sikke olmuştur. Sualtı kazılarında bulunan 156 sikkeden 6 tanesi Valens (364-378), 3 tanesi Honorius (393-423), 2 tanesi Iulianus II (360-363), 1 tanesi Theodosius II (409-450), 1 tanesi Iustinianos II (685-711) dönemlerine aittir.

Resim 6: Roma Dönemi'ne ait akik yüzük taşı.

Resim 7: *Crispus* Sikkesi (MS 317 – 326).

2023 yılında kilisenin duvarlarında acil koruma önlemleri de alınmaya başlanmıştır. Bu konudaki ilk çalışma *martyrium* olarak adlandırdığımız *diakonikon* odasının duvarlarında gerçekleştirilmiştir (Resim: 8). Suların çekilmesinden yararlanılarak odanın duvarlarında acil koruma önlemleri alınmıştır.

Resim 8: Geçici koruma ile duvarları güçlendirilen *Martyrium*.

2022 yılında ilk defa ülkemizde bir sualtı kazısında mimari restorasyon yapılarak bir ilke imza atılmıştır. Kazıların en önemli gayelerinden birisi iç sularımızda araştırma yapacak ve Ar-Ge faaliyetlerinde bulunabilecek bir araştırma merkezi kurabilmektir. Bu yolda çok önemli bir adım atılarak su altında bulunan ve risk tespit edilen bir blokta çelik kelepçe ile güçlendirme çalışması yapılmıştır. 2023 döneminde ise U şeklindeki mekânın duvarlarına destek olması amacıyla kuzey ve güney yönlerden çelik desteklerle güçlendirilmiştir (Resim: 9).

Resim 9: Yapıda geçici koruma ve güçlendirme çalışmaları ile ilgili genel görüntü.

Jeofizik Araştırmalar

Arkeolojik kalıntılar kültürel mirasımızın önemli bileşenleridir². Bu kalıntıların ortaya çıkarılması, belgelenmesi ve tarihlendirilmesi için yoğun çabalar harcanmakta ve bilimsel araştırma faaliyetleri yürütülmektedir. Yüzey araştırması, sondaj kazısı, kurtarma kazısı ve sistematik kazılar arkeolojik kalıntıların ortaya çıkarılması için yürütülen başlıca faaliyetlerdir. Arkeolojik çalışmalar çok sayıda disiplin tarafından desteklenmekte ve çok yönlü olarak yürütülmektedir. Arkeometri başlığı altında toplanabilecek bu disiplinler, arkeolojik çalışmalara yer belirleme, tarihlendirme, tanımlama ve sınıflandırma alanlarında önemli katkılar sağlamaktadır. Jeofizik mühendisliği de arkeolojik kalıntıların tahribatsız ve kazısız olarak yüzeyden belirlenebilmesi amacı ile çeşitli yöntemleri ile katkılar sağlamaktadır.

İznik Gölü'nde 2014 yılında su seviyesindeki azalma ile belirlenen bazilika yapısı bu projenin araştırma konusudur. Anadolu'da Erken Hristiyanlık Dönemi'ne ait bilinen az sayıdaki kiliseden birisi olması buradaki bazilikanın önemini daha da artırmaktadır. Son yıllarda yaşa-

2 Bu bölüm Doç. Dr. İrfan Akca tarafından hazırlanan sonuç raporu dikkate alınarak özetlenmiştir.

nan iklimsel değişimler, kuraklık ve aşırı su kullanımı nedenleri ile iç sularda önemli kayıplar yaşanmaktadır. Proje hazırlık aşamasında ölçüm sistemlerinin su yüzeyinde yüzdürülmesi ile yürütülmesi planlanmıştır. Hareketli ölçüm geniş alanları hızlı bir şekilde taramaya izin vermektedir. Ancak yapının yer yer su yüzeyinin üstünde kalan 50 cm'ye varan bölümü nedeni ile kesintisiz ölçüm profilleri oluşturulması mümkün olmamıştır. Bu nedenle elektrik özdirenç ölçümlerinde sabit ölçme sistemi düzenlenmiş ve ölçümler bu sistem ile yürütülmüştür. Doğru akım özdirenç ve yer radarı ölçümleri bazilika çevresini tarayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Sonar verileri ise sığ su koşulları ve yüzeyleyen yapılar nedeni ile oldukça kısıtlı kalmıştır. İznik Gölü'nde sığ sayılabilecek bir su kolonu altında belirlenen Bazilika yapısının uygun jeofizik yöntemlerden doğru akım özdirenç ve yer radarı ile incelenmesi bu projenin konusunu oluşturmıştır.

Jeofizik yöntemler karada çok sayıda alandaki arkeolojik araştırma alanında uygulanmakta tahribatsız ve kazısız olarak yer altındaki yapılar görüntülenmektedir. Bunların başında ise elektrik yöntemler, yer radarı ve manyetik gelmektedir. Jeofizik yöntemler belirli bir fizik ilkesine dayanan uygulamalar olup ilgili fiziksel koşullara bağlı olarak kısıtlanabilmektedir. Örneğin iletken bir örtü altındaki yapıları yer radarı yöntemi ile görüntülemek elektromanyetik dalgaların hızla soğurulması nedeni ile olanaksız hale gelebilmektedir. Öte yandan saha uygulamasını güçleştiren yüzey şekilleri ve yüzeydeki fiziksel koşullarda da ölçümlerin zorlaşmasına, istenilen uzamsal sıklık veya çizgiselliğin sağlanamamasına neden olabilmektedir. Su ortamında yürütülen jeofizik çalışmalarda yukarıda sayılan tüm durumlar bir arada bulunabilmektedir. Buna karşın su altında gömülü insan yapımı ve doğal nesne ya da yapıların aranmasına yönelik başarılı uygulamalar literatürde bulunmaktadır. Uygulamada sürekli modda ölçüm yapan çok kanallı bir elektrik özdirenç ölçüm sistemi ve farklı iki frekansta anten ile donatılmış (200-500MHz) yer radarı sistemi ile jeofizik ölçümler yapılmıştır. Genel sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Doğru akım özdirenç yönteminde genel akım penetrasyonu ve sinyal genliği sağlıklı seviyededir. 2.5m olarak belirlenen elektrot aralığı ile 11 elektrottan oluşan sistemin kablo uzunluğu 25m civarındadır. Açık su alanında bu oldukça uygun bir uzunluk olmakla birlikte, kablo uzunluğu ile karşılaştırıldığında küçük sayılabilecek bir alanda bu kabloyu ileri geri ve paralel profiller boyunca hareket ettirmek güçtür. Buna bir de araştırmaya konu yapının su yüzeyine çıkan bölümlerinin ortaya çıkarttığı güçlük eklenince teknik olarak iyi çalışan sistemin saha uygulaması sorunlu olmuştur. Bu uygulamadan edinilen deneyim ve sonuç ile aynı alanda sabit ve çok elektrotlu bir ölçüm sistemi ile ölçüm yapılmasının daha verimli sonuçlar üreteceği kanaatine varılmıştır.

Yer radarı ölçümlerinde ise alana ait genel bir resim elde edilebilmiştir. Araştırmaya değer birkaç belirti gözlemlenmiş, bunlar işaretlenerek sunulmuştur. Mevcut su tabanı seviyesi kabaca ortaya çıkan bazilika yapısının zemin seviyesine yakındır. Dolayısı ile su tabanı altında gömülü belirlenecek yapıların bazilikadan daha önceki dönemlere ait olmalıdır. Bulgular bölümünde verilen belirtiler mevcut bazilika yapısı ile uyumlu değildir. Bu alanlarda

yapılacak kazılarda bu durum dikkate alınmalıdır. Uygulamada 500MHz anten ile ölçülen veriler görece daha yüksek çözünürlükte olmakla birlikte beklendiği gibi araştırma derinliği düşüktür. 1 m ve daha derin su seviyelerinde sinyal genliği azalmış ve veri alınamamıştır. Bu nedenle çalışma alanın kıyıya yakın bölümlerinde uygulanmıştır. 200MHz anten ise görece daha fazla araştırma derinliği sağlamıştır. Bu nedenle 2 m'ye yaklaşan su derinliklerinden sinyal alınabilmiştir. Ancak derinlik dilimi olarak sunulan sonuçlarda çözünürlük karadaki uygulamalar ile karşılaştırıldığında nispeten düşük görünmüştür. Genel olarak derinlik dilimlerinde mevcut yapılara ait izler görülmüştür. Artan derinliklerde çizgiselliği zayıf belirtiler görülmektedir. Bunlar da mevcut yapı mimarisi ile uyumlu değildir.

SONAR sistemi ile yapılacak ölçümler genel anlamda batimetri bilgisi sağlamak ve jeofizik yöntemlerden elde edilen verileri desteklemek amacıyla planlanmıştır. Ancak bu sistemde kullanılan *transducer* su içinde belirli bir derinlikte bulunması ve sürekli bir hat takip edilmesini gerektirmektedir. Su seviyesinin oldukça düşük olması ve kesintili hatlar oluşturulabiliyor olması birkaç deneme ölçümü dışında kullanıma izin vermemiştir.

Teşekkür

2023 sezonunda da kazı ekibinin gıda ve araç ihtiyacı Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılanmıştır. Desteklerinden dolayı Belediye Başkanlığına çok teşekkür ederiz. Katkılarından dolayı ayrıca Bursa Uludağ Üniversitesi adına Rektör Prof. Dr. Feridun Yılmaz'a minnettarız. Kazı çalışmalarına Polonya merkezli Multisort Elektronik Sp. zo.o. maddi destekte bulunmuştur. Destek için çok teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

Web 1: <https://numismatics.org/ocre/id/ric.7.cyz.17> (Erişim Tarihi: 13.09.23).